

Una Catalunya desorientada i incoherent que necessita fer camí

Jordi Manent i Tomàs

Frustració, desànim, impotència, desorientació, ràbia, sensació d'engany, constatació d'actuacions incoherents, tristesa... són alguns dels sentiments que, de manera lògica, el gruix de l'independentisme català va anar sentint i acumulant gradualment uns mesos després que el Procés independentista s'anés apagant (o, per a qui ho vulgui, la primera fase del Procés independentista anés finint) fins a arribar als nostres dies. I, des d'aleshores, des dels fets posteriors a l'1 d'octubre de 2017, per desgràcia l'independentisme continua a les palpentes i, en la meua opinió, encara sense haver fet una anàlisi correcta i suficientment profunda de la realitat i de tot allò que va succeir: l'èxit del referèndum i el posterior fracàs de la gestió per assolir la sobirania plena de Catalunya, és a dir, un nou Estat català.

La patacada va ser prou important i prou devastadora, i quatre anys i mig després l'independentisme, tot i tenir de moment majoria al Parlament de Catalunya i governar el país, no aixeca el cap ni emocionalment ni programàticament. I el més preocupant de tot és que encara ara cap institució rellevant del país —podria ser

privada— s’ha plantejat dur a terme un profund procés de reflexió intern i col·lectiu que analitzi allò que va funcionar (el referèndum) i allò que va fracassar (l’assoliment de la independència). I mentrestant alguns encara volen continuar aplicant la fugida cap endavant sense haver passat per l’inevitable pas de la reflexió i demanen (de nou!) portar a terme una independència unilateral sense explicar el com.

Perquè... quines accions d’autocrítica s’han dut a terme públicament d’ençà dels fets d’octubre del 2017? Ben poca cosa: breus declaracions públiques d’alguns representants polítics i normalment amb la boca petita (recordo Clara Ponsatí de Junts, força explícita, i Marta Rovira d’ERC, més aviat continguda, però és evident que n’hi ha més), alguns articles escrits per politòlegs, opinadors i persones amb voluntat constructiva com també de rebentaires professionals que s’han sentit estafats pels líders independentistes, i uns quants llibres firmats a títol individual tant per alguns protagonistes del Procés com per persones més o menys ben documentades, però que, al cap i a la fi, acaben fent una anàlisi parcial de la qüestió. I és que, per desgràcia, potser aquelles anàlisis crítiques més aproximades a la veritat són precisament les més descarnades provinents d’articulistes ressentits o d’hiperventilats que tenen mala bava fruit de la frustració personal. Tampoc aquesta és la manera d’avançar per molta raó que tinguin. Si de debò volem construir, caldria que unes quantes institucions (tres entitats i tres fundacions, per posar un exemple) impulsessin un *procés de reflexió autocrític* i amb voluntat constructiva que durés uns mesos i pel qual passessin gran part dels representants de l’independentisme català actiu: historiadors, polítics, periodistes, empresaris, líders socials, sociòlegs, politòlegs, líders d’opinió... Parlem d’unes jornades en què s’haurien d’analitzar, des de tots els angles, amb fredor objectiva i sense prejudicis, els pros i els contres del nostre passat recent. Ja no entro en el fet de si, estrictament, convindria més que es fessin a porta tancada, obertes al públic o amb una fórmula mixta, però el que és indubtable és que totes les elits sobiranistes del moment present, en actiu o retirades, hi haurien de treure el cap.

Perquè de les crítiques que podem arregar fins ara tot és dispers i escadusser, i no deixen cap pòsit per al gruix del moviment i per a les noves generacions, unes generacions que, i es veu en les enquestes del Centre d'Estudis d'Opinió, reaccionen amb tebior amb el tema independentista i encara més quan no veuen gens clar apuntar-se a un projecte que, tot i voler-lo des del cor o des del cap, ha sortit derrotat.

Hom podria argüir o em podria criticar que tot això no té cap mèrit dir-ho ara i a pilota passada, però tanmateix els lectors em permetran que digui que segurament soc dels pocs independentistes que ja vam anunciar, i per escrit, que, tal com es plantejava el Procés, podia descarrilar. El 2010, l'empresari Àlvar Thomàs i un servidor, amb la col·laboració de Marc Arza, vam publicar *La temptació independentista. Una anàlisi crítica de la radicalització de l'independentisme català*. En el llibre ja apuntàvem moltes febleses internes que teníem com a país i com a moviment, i que amb aquell plantejament el Procés independentista estava indefectiblement predestinat a “estaveïllar-se de nou contra la rocosa realitat del país”, perquè, entre altres coses, alertàvem que no teníem ni prou força per marxar d'Espanya, ni prou valentia, ni prou sentit de la realitat, ni prou estratègia, ni experiència política i geopolítica per fer front a un repte que era i és de molta envergadura. El llibre inicialment va patir un boicot passiu que explica molt bé aquesta manca de voluntat de reflexió i autocrítica del nostre país: van ser quatre les editorials que van rebutjar de publicar-lo, perquè els editors sabien —i els autors també ho sabíem, és clar— que anava en contra de l'aleshores *mainstream* independentista. Contextualitzem el moment: era l'any 2009–2010, a l'avantsala que el Tribunal Constitucional ribotegés el nou Estatut català sortit del Parlament de Catalunya i aprovat en referèndum, i aleshores l'única solució possible que ja s'albirava per a una part significativa de la societat catalana era la independència de Catalunya. Davant de tanta il·lusió, per què editar un llibre que aigualia el vi? No cal, però, ara, aturar-nos en el que dèiem en el llibre, perquè ja forma part d'una situació passada. Sí que interessa, però, el present i el futur per

tal de no repetir els mateixos errors cap als quals, al meu entendre, ni que sigui parcialment, ens encaminem de nou.

LES VIES CAP A LA INDEPENDÈNCIA

A dia d'avui només hi ha dos, o potser tres, camins possibles per aconseguir la independència de Catalunya: 1. La via democràtica pactada amb l'Estat espanyol; 2. La via unilateral; i 3. La carambola geopolítica.

La primera ara per ara no és possible, perquè Espanya no la vol ni tampoc no la voldrà a curt i mitjà termini. Per tirar endavant aquesta opció, des de fa mesos que ronda la coneguda taula de diàleg, que servirà de res o de ben poc. Però s'hi ha d'anar per veure què se'n pot treure i perquè, en un futur proper, ni Europa ni ningú no ens puguin retreure que els catalans hem rebutjat el diàleg. És un expedient que s'ha de complir.

La segona, la via unilateral, ja s'ha provat i n'hem vist els resultats, amb conseqüències desastroses en tots els àmbits, una via que en paral·lel també ha de tenir una anàlisi realista de la geopolítica mundial i una anàlisi rigorosa de la gestió de la violència infligida per l'Estat espanyol, un Estat que es diu demòcrata, però que en realitat limita la democràcia i que quan li convé actua amb brutalitat. Alguns demanen de tornar a activar aquesta via sense haver passat pel necessari *procés de reflexió autocrític*. És evident que en aquests moments, quan encara estem paint la ressaca dels fets d'octubre del 2017 i quan encara no hi ha del cert un replegament del moviment independentista, reclamar de nou l'aplicació d'aquesta via és una insensatesa: no tenim ni prou nivell ni prou força ni prou valentia. *Ergo*, no ens fem més trampes al solitari.

La tercera via, la de la carambola geopolítica, és fer un acte de fe i esperar que algun dia la història ens sigui favorable (llegiu-hi Alexandre Deulofeu o teories semblants). És clar que la història està plena de fets inesperats: ningú s'esperava ni la caiguda del mur de

Berlín, ni el desmembrament de l'URSS, ni l'explosió de Iugoslàvia, ni tampoc la recent invasió d'Ucraïna per part de Rússia. Diversos especialistes han apuntat que l'Estat espanyol té alguns símptomes rellevants de feblesa i d'esgotament intern (el continuat endeutament del seu PIB, per exemple), però, alhora, cal dir que per ara ha demostrat, malgrat tots els seus defectes, una fortalesa com a Estat molt potent que bona part del món independentista (ingenu) havia subestimat. Per tant, tampoc no es pot comptar amb aquesta via.

I ara és quan tot sembla que ens porta a un cul-de-sac. Tanmateix, si en els propers decennis és possible poder dur a terme alguna d'aquestes vies, el que és evident és que mentrestant —el famós i inevitable *mentrestant*— hem de saber mantenir la identitat i l'autoestima com a poble, hem de vetllar i recosir la malmesa cohesió social (tant ideològica com econòmica), ens cal apujar el nostre nivell de bona gestió del poder i estar atents i preparats per a quan tinguem una nova oportunitat.

LES INCOHERÈNCIES

Perquè la primera fase del Procés no s'hagi quedat en un mer assaig general, el procés d'autocrítica ha de començar per detectar les pròpies incoherències que surten, precisament, dels grans abanderrats i fins i tot puristes del Procés independentista. En posaré alguns exemples: un cas flagrant d'incoherència independentista és el de l'exalcaldessa de Berga de la CUP, Montse Venturós, que va ser elegida el 2015. Després d'haver estat detinguda pels Mossos d'Esquadra el 2016 per haver-se negat a declarar davant del jutge per no haver despenjat l'estelada de l'Ajuntament en dues ocasions, Venturós va ser inhabilitada per a càrrecs públics durant mig any per part del jutjat penal número 2 de Manresa. Venturós, en lloc de continuar en el càrrec com a alcaldessa i desoir la repressió espanyola, va assumir la inhabilitació per tal d'evitar penes de presó, i entre el 5 d'octubre de 2018 i l'abril del 2019 va deixar de ser alcaldessa, però va tornar

en el càrrec, passant per les urnes, quan la Justícia espanyola li ho va permetre. Per a més inri, el setembre del 2018 va ser nominada al Premi a la Desobediència del MIT de Boston.

Un altre cas remarcable d'incoherència va ser el del posicionament del president Quim Torra respecte als tribunals espanyols. Recordem que Torra es va negar a retirar la pancarta amb el missatge "Llibertat presos polítics i exiliats" que va penjar a la façana del Palau de la Generalitat de Catalunya durant un període electoral. Malgrat desoir els avisos i les ordres de la Junta Electoral Central (JEC) i del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) sobre la pancarta, Torra finalment va substituir la pancarta per una altra sobre la llibertat d'expressió. El 19 de desembre de 2019 el TSJC va inhabilitar un any i mig el president Torra per exercir càrrecs públics per desobediència, a més d'imposar-li una multa de 30.000 €. Malgrat l'apel·lació al Tribunal Suprem, aquest inhabilità igualment Torra, el qual va acatar la sentència espanyola. En el seu darrer llibre *Les hores incertes. Dietari de Canonges* (2022), Torra reconeix que, en saber la seva inhabilitació, va tenir la temptació d'atrinxerar-se al Palau de la Generalitat, cosa que finalment no va fer. A Torra cal agrair-li que prengué el relleu com a president de la Generalitat en una època molt difícil, tant emocionalment com socialment i econòmica, primer per la gestió de la ressaca del referèndum i la repressió espanyola i després per la difícil gestió de la pandèmia. Ara bé, ell mateix deia que havia estat escollit president per culminar el Procés i instaurar la República catalana, però no se'n va sortir, tal com ell ha reconegut.

Darrerament hem presenciat el trist episodi del cas de la inhabilitació com a diputat al Parlament de Catalunya de Pau Juvillà, diputat de la CUP-Guanyem. Després de tot un procés judicial que inicià el 2019 la Junta Electoral de Lleida a causa d'una denúncia del partit Ciutadans i que arribà fins al Tribunal Suprem, tant Juvillà com la presidenta del Parlament i tots els partits polítics independentistes amb representació parlamentària van acatar, i no pas desobeir, la inhabilitació de Juvillà.

I ja des d'una perspectiva més generalista, també són incoherents les actuacions d'alguns membres que formen part d'una entitat o una publicació, els quals es consideren independentistes, però que, a l'hora de la veritat, no tenen la valentia de publicar articles crítics amb l'espanyolisme i amb les actuacions contràries al Procés. I és que la coherència l'han de practicar tant personalitats de l'esfera pública com persones anònimes a títol individual.

No es pot repicar i alhora anar a la processó. I és que són molts els que veuen els defectes dels altres, i n'exigeixen coherència, però que són incapaços de reconèixer la pròpia actuació incorrecta i assumir-ne la incoherència i autoexigir-se una rectificació. El descrèdit dels líders independentistes i d'una part del seu moviment és massa rellevant perquè pugui passar per anecdòtica.

Mentrestant, durant tots aquests anys de Procés independentista s'han oblidat temes cabdals que són l'espina dorsal de la nostra identitat o que tenen una gran transcendència per al nostre benestar quotidià i per al medi ambient. Em limitaré a dos exemples: la manca d'una política lingüística que anés més enllà de la direcció general i la manca d'un pla per ser sobirans energèticament. En el primer cas, ara veiem els efectes de com durant anys la immersió lingüística no s'ha aplicat o no s'ha aplicat correctament a les nostres escoles i instituts, com tampoc no s'han fet complir lleis com el Codi del consum o la Llei del cinema, ambdues aprovades en el seu gruix per tribunals espanyols. En el segon cas, l'oblit d'unes polítiques continuades que incentivessin la transició cap a les energies renovables ha provocat que, igual que la política lingüística, ara i amb pocs anys s'hagi de fer la feina que s'hauria d'haver fet des de fa un decenni. Catalunya acabarà depenent energèticament de la comunitat autònoma de l'Aragó? Acabarem acceptant que una línia de Molt Alta Tensió (MAT) —molt negativa per al territori— travessi de punta a punta tot el nostre país i que acabem essent mers exportadors d'energia generada per uns tercers i amb uns interessos econòmics oligàrquics al seu darrere? Serem incapaços com a país de tenir i aplicar un pla realista de transició energètica amb tota la pedagogia que això comporta? Irresponsabilitat o negligència?

EL PRESENT IMMEDIAT

Penso que l'independentisme no podrà encarar el present immediat amb alegria, perquè aquest no és gaire afalagador i perquè abans cal picar molta pedra. Sense voler ser programàtic, esbossaré algunes de les tasques que crec que s'haurien de dur a terme els propers anys. La majoria són òbvies i no pretenen ser brillants, però el que és evident és que cal fer dues passes enrere per fer-ne cinc cap endavant.

D'una banda, cal treballar i governar bé el present, pensant en tota la població catalana i intentant, fins on sigui possible, persuadir la gent amb un model de país i recosir ferides per tornar a cohesionar la societat. Governar bé vol dir tenir un programa i fer aplicar aquelles lleis que, per exemple, protegeixin la nostra identitat i la llengua catalana. Només així ens farem respectar, perquè aleshores els nostres adversaris veuran que ens creiem a nosaltres mateixos. Necessitem assolir èxits, encara que siguin petits i a l'abast per anar recuperant l'autoestima. Cal tornar a muscular el país i cal, alhora, tenir cura dels exiliats, dels presos polítics i de tots els encausats sense que la nova etapa giri al seu voltant.

D'altra banda, i paral·lelament a les idees expressades en el paràgraf anterior, és necessari engegar el procés reflexiu i autocrític. Un cop coneguts i assumits els nostres errors, es podrà fer pedagogia en el si del moviment independentista i es podrà traçar un nou rumb, més realista, cap a la independència. Cal treballar perquè sorgeixin nous lideratges i cal buscar eixamplar la base sobretot en les noves generacions, i formar-les en el context nacional i global (on són i què fan les escoles de formació de l'independentisme català?). I tot plegat no exclou que es puguin treballar camins complementaris, més imaginatius, al nou Procés independentista.

Posar damunt la taula un programa sòlid i mínimament engrescador d'aquest *mentrestant* és urgent, com també és urgent trobar l'argumentari adequat i un punt d'equilibri just entre el manteniment del programa independentista i la *realpolitik* dins l'Estat espanyol:

perquè cal recordar que, per molts escarafalls que s'hi facin, encara formem part d'aquesta realitat. És evident que no tenim cap més remei que involucrar-nos en la política espanyola segons els nostres interessos, però tampoc es tracta de vendre els vots independentistes amb una moneda de canvi barata i devaluada.

L'independentisme també ha de deslliurar-se d'actituds i accions que només li comportaran problemes: no continuar enganyant el personal amb falses promeses; abandonar les baralles caïnites; deixar de banda les *performances*, el postureig, les *mise en scène* i tot tipus de xerrameca independentista que, com diu molt bé Greta Thunberg en el seu programa mediambiental referint-se a les institucions, “no more bla, bla, bla”; ha de deixar de cremar les naus així com presents i futurs líders polítics; no acomplexar-se davant dels més purs de la parròquia indepe i, tot fent pedagogia, deixar de fer-se trampes al solitari; i cal superar el bonisme i la ingenuïtat, dues de les lacres que afecten l'independentisme, la segona de les quals ha estat *curada* en part.

UN FUTUR POSSIBLE PER A L'INDEPENDENTISME

Suposo que molts lectors estaran d'acord amb mi que no hem de perdre de vista l'horitzó nacional de la independència i que, per tant, cal continuar treballant-hi, encara que sigui a força anys vista. I sense posar-hi terminis ni dates concretes. Suposo que molts lectors convindran que no ens podem permetre el luxe de noves derrotes ni com a país ni com a societat, la qual ha perdut una certa cohesió construïda amb paciència els darrers decennis. Penso que tampoc no hauríem d'haver vist, com si es tractés d'un *remake* cinematogràfic actualitzat i amb menys sang que els Fets d'Octubre del 1934, com els nostres líders polítics i socials anaven a la presó i a l'exili. I és que no ens podem permetre ni noves derrotes ni noves humiliacions. Ni tampoc noves generacions cremades i el sorgiment d'una nova generació per ara poc motivada per la qüestió nacional. Cal aturar el desànim.

És evident que l'independentisme no ha de tancar els ulls a tot allò succeït i no es pot refugiar en el banc del "si no fos" independentista. Reconeguem-ho sense embuts i humilment: com a país, col·lectivament, per desgràcia encara no tenim prou nivell ni prou força per assolir el repte majúscul d'emancipar-nos de l'Estat espanyol.

El primer embat independentista es va perdre; amb alguna victòria important (el referèndum), però amb un resultat final de perdedors. Si la primera fase del Procés va ser un autoengany col·lectiu, ara ens podríem encaminar, si no fèssim una lectura correcta dels fets, a un segon autoengany, que pot espetegar de diverses maneres, i que podria concloure amb una nova derrota. Perquè, al cap i a la fi, la qüestió no era ni és independència sí o no, sinó guanyar o perdre. Seguint el símil pujolià respecte a l'actuació dels polítics catalans amb l'Estatut del 2006, ens hem mirat al mirall i no ens hem agradat. I la resposta que donen molts independentistes és: "Quan hi vagin seriosament, ja m'avisaran."

Aquest text vol ser una crítica general i constructiva al col·lectiu independentista català que va més enllà de les sigles de partit i de persones en concret. Si de debò volem aconseguir l'objectiu desitjat, ens cal un canvi de rumb, d'estratègia i de paradigma. I per això caldrà deixar enrere la desorientació i el desànim, i actuar amb molta més coherència que fins ara i amb un nou programa molt més realista.